

Aktuális gondolatok az erdei vadkár jelentőségéről

Egy „örökzöld” probléma, nógrádi perspektívából

Lapunk márciusi számában „*Teendők és szerepek a vadkár megelőzése érdekében*” alcímmel, átfogó elemzés és iránymutatás jelent meg Kovács Ferenc, az Agrárminisztérium illetékes főosztályvezetője tollából. Ez a cikk egy 2022. őszi előadás-sorozat tartalmi összefoglalójaként, értelemszerűen és elsősorban a mezőgazdasági vadkár kérdéseivel foglalkozott. Tekintettel a nagyvadállomány dinamikus alakulására és a 2023. tavaszi vadkárszezon mellbevágó tapasztalataira, érdemes ismét napirendre vennünk az erdei vadkárok jelentőségét is. A problémakört röviden, néhány történeti, illetve idősoros és aktuális Nógrád vármegyei összefüggés tükrében villantom fel.

Ha a 161 éves Erdészeti Lapok digitális archívumában rákeresünk az „erdei vadkár” kifejezésre, nyolcszáznál több találat jelzi, hogy a kérdéskör elemzése folyóiratunkban is jelentős múltra, szakcikkek tömegére tekint vissza. A nagyvadállomány hatásának súlya, valamint szerepének közhatalmi és szakmai megítélése is sokat alakult az elmúlt évszázadban.

Figyelemre méltó példa erre báró Inkey Pál „A vadkárok kérdése” című, 1936 márciusában (*Erdészeti Lapok* 75. évf. 3. sz. 191. o.) megjelent írása is. A szerző elkerülhetetlennek tartotta a vadkárok megelőzését – a vadállomány csökkentésével, illetve kizárásával a kárveszélyes területekről. Elsősorban a nagyvadállomány szabályozásának hatékonysága érdekében, már akkor felvetette a vadászati tilalmi idők felfüggesztésének lehetőségét.

Prof. dr. Náblik András lapunk 2022. novemberi számában foglalta össze az erdő és a nagyvad kapcsolatának kutatásait az elmúlt fél évszázadban. Megállapításai szerint: „*Bár a nagyvad erdei jelenlétének hatása a csemeték és az erdő fejlődésére az erdő-vad kapcsolatának meghatározó eleme, paradox módon viszonylag kevés kutatás volt ezen a téren. [...] A nagyvad csoportosuló eloszlása miatt mindig lesznek olyan területek, ahol a vad [...] kárt fog okozni. Elég csak a múlt század első felében az Erdészeti Lapokban leírt polémiákat olvasni, amikor a jelenleginél nagyságrendekkel kisebb méretű vadállomány mellett is arról cikkeztek, hogy az erdősítéseket be kell keríteni.*”

A probléma érzékeltetésére, tekintünk át néhány adatot és összefüggést a nógrádi térség szakmatörténeti dokumentumaiból.

Fotó: Dr. Koltay András (SoE ERTI Erdővédelmi Osztály)

Egy, az Ipolyvidéki EFAG Zagyvapálfalvi Erdészetének (ma a Kelet-Cserháti Erdészet része) 1973. évben induló üzemtervében rögzített megállapítás:

„...a vadállomány kevés számú őzből és vaddisznóból áll, elvétve található nyúl, róka, borz és vadmacska. Fácán és fogoly nagy számban észlelhető. A nagyvad – főleg a szarvas – kímélésével, a vadállomány növelése erősen indokolt.”

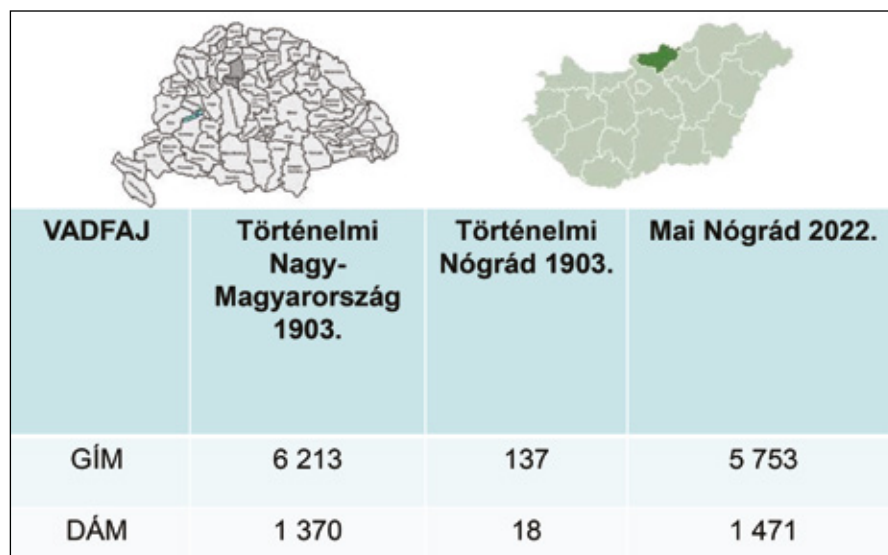
Kevés „eredményesebb” program volt ennél a szűkebb szakmánkban, amit nyilvánvalóan segítettek az agráriumban, a tájgazdálkodásban bekövetkező változások is. A nagyvadállomány robbanásszerű növekedésnek indult, valamint kiegészült a muflon, majd a dámszarvas sikeres betelepítésével.

Az erdei vadkártétel mára országosan elismert problémává nőtt. Ennek prezentálásaként álljon itt néhány lényegesnek tűnő, összefoglaló terítékadat – százhusz esztendő visszatekintéssel (1. ábra).

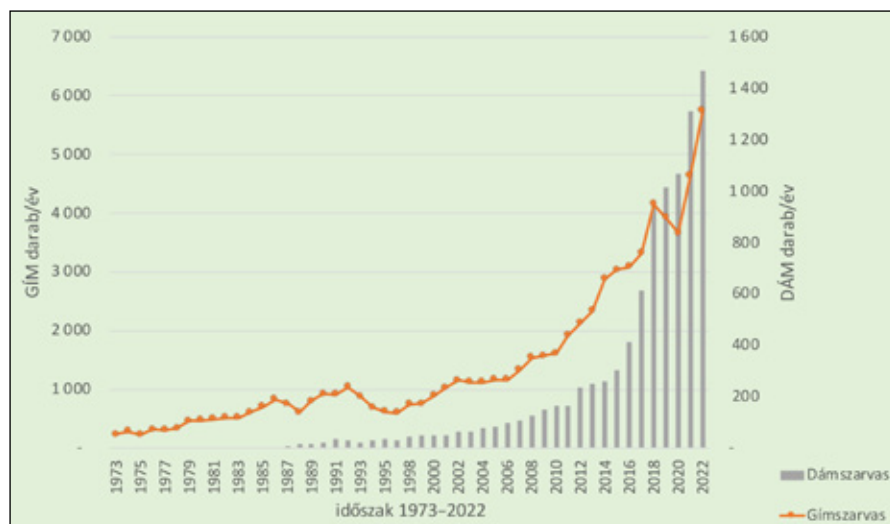
A Nógrád (vár)megyei nagyvadállomány elmúlt fél évszázados alakulásra pedig érdemben következtethetünk a gím- és a dámszarvas terítékének idősoros dinamikájából (2. ábra).

Mindezt érdemes értékelni – egyebek között – a 14/2018. (VII. 3.) AM rendelet „az Északi hegy- és dombvidék Vadgazdálkodási Táj vadgazdálkodási tájegységeinek vadgazdálkodási teréről” tükrében.

Ez a jogszabály a 202 számú Nógrád-Cserháti Vadgazdálkodási Tájegységben a gímszarvas fenntartható (az élőhelyet még nem veszélyeztető) létszámát 2000, a dámszarvasét 300 egyedben határozza meg. Eközben Nógrád vármegyében a gím terítéke már megközelíti a 6000, a dámé pedig az 1500 darabot!

1. ábra. Teríték-adatok összevetése Forrás: Faragó Sándor: A történelmi Magyarország vadászati statisztikái 1879–1913; NYME, Sopron, 2009, Országos Vadgazdálkodási Adattár (OVA), 2022

2. ábra. Nógrád (vár) megye gím- és dámszarvas területe 1973–2022 (Forrás: OVA)

Bátran állíthatjuk, hogy a vadgazdálkodási tájban a fenntartható vadállomány többszöröse él.

Kovács Ferenc, az AM Vadgazdálkodási Főosztályának vezetője a bevezetőben említett cikkében utalt rá, hogy a Vadgazdálkodási Adattárban nyilvántartott erdei vadkár-értékek több nagyságrenddel alulmúlják a mezőgazdasági vadkárok értékét. Érdemes feltételezni, hogy ezek a hivatalos adatok még a jéghegy csúcsát sem érzékeltetik – így önmagukban, erősen félrevezethetik azokat, akik ennek alapján próbálnak következtetni az erdei vadkárok jelentőségére.

A szerző záró gondolatai között olvashatunk két, erős figyelmeztetést hordozó, súlyos megállapítást is:

„...sajnos ki kell mondanunk, hogy Magyarországon a 21. század, az ökológiára alapozott vadgazdálkodás gyakorlati megvalósítása nem jó irányba haladt.”

„Az erdő- és a mezőgazdasági károk megelőzése szempontjából már kezelhetetlen, túltartott nagyvadállomány létszámszabályozásával már nem fognak boldogulni a vadgazdálkodók.”

Idősorososan látva az erdei vadkárok valós alakulását a térségben – különö-

1. kép. Akác-sarjak dámszarvas legelése után (a szerző felvétele)

sen az elmúlt évtized, benne az utóbbi 3–5 év exponenciális tendenciáit – teljesen igazat kell adnom a szerzőnek. Mindezt annak ellenére is, hogy a vad-disznóállományt az ASP-fertőzés hosszú évekre visszavetette.

A rágás- és hántáskárok brutális mértékben növekednek – szoros összefüggésben a gím állományának növekedésével és a dám populációjának határozott terjeszkedésével. Azon a vidéken, ahol 10–15 évvel ezelőtt az erdőgazdálkodóknak szemfellelő gondot nem jelentett a cseres-tölgyesek természetes felújítása (határidőre, jó minőségben történő befejezése), ott ma nem lehet egy sarj akácok erdőfelújítást eljuttatni kerítés nélkül a sikeres első erdőszítésig sem (!). Arra is volt példa, hogy egy 5–6 esztendőn át, minden évben talajfelszínig rágott akácok kipusztult, a helyén csak mesterségesen lehetett új erdőt létrehozni – a fahasználat eredményét meghaladó ráfordítással. Ezen a vidéken, itt Nógrádban, ez a helyzet gazdasági szempontból sem kezelhető.

A meredek, vízmosásokkal szabdalta kelet-nógrádi dombok gyenge, kiélt termőhelyein V-VI. termőhelyi osztályú, véghasználati korra csupán 100–130 köbméter/hektár nettó fakészletet produkálni képes akácok tenyésznek. Esetükben az adott területre vetített fahasználati fedezet harmadát-felét is elvihetik a szükséges kerítés költségei. Emellett nem kérdés, hogy ilyen körülmények között, stabil védelem nélkül gondolni sem lehet az őshonos erdőállományok mageredetű természetes felújítására.

A vadállomány további növekedése esetén, előrevetíthető a szakszerű és fenntartható, az ökoszisztéma-szolgáltatásokat is biztosító erdőgazdálkodás fo-

2. kép. Befejezett erdőszítés egyre jellemzőbb tavaszi látványa (a szerző felvétele)

lyamatának – már megkezdődött – térségi szintű lefékeződése.

Az extrém vadhatások a földhasználat valamennyi formáját érintik – az erdei és mezőgazdasági vadkárok, illetve a hatósági szankciók együttes terhei pedig kezelhetetlen mértékben fogják érinteni a vadászatra jogosultak többségének gazdálkodását. Az ökológiai következményekről ne is beszéljünk...

Ha a jelenlegi nagyvadállomány drasztikus csökkentésének szükségességét elfogadjuk, ahhoz a véleményem szerint – az elhatározás és a megfelelő vadászati kapacitás mellett – elkerülhetetlen lenne:

- A hatályos jogszabályok aktuális körülményekhez igazítása;
- A trófeabírálati irányelvek újragondolása;
- A vadászati idények rugalmasabb meghatározása, illetve az idényen kívüli vadeletés szabályainak egyszerűsítése, a szankciók függesztése;
- Egyes, sok vadász által már egyébként is alkalmazott technikai eszközök használatának legalizálása;
- Az adott vadászterületen tartható vadfajok egyértelmű leírása, a helyben nem engedélyezett vadfajok szankciómentes elejtésének előírása;
- A csak a statisztikában szerepeltetett elejtések visszaszorítása.

Egyelőre úgy látszik, hogy a vadbetegségek és a visszatelepülő nagyragadozók hatása a kérődző vadállományra nem meghatározó erejű.

Bízunk kell abban, hogy képesek leszünk úrrá lenni a vadkárok problémáján, ami ellenkező esetben akár lehetetlen helyzetbe is hozhatja az élőhely- és a vadgazdálkodás jelen strukturáját.

Bajnai Csaba erdőszítéstechnikai vezető
Ipoly Erdő Zrt. Kelet-Cserhádi Erdészete